

– den 28. maj 1841

Festskrift
udgivet af
Slagelse
Velgørenheds-
selskab.

Tekst:

Eigil Rasmussen

Udgivet:

28. maj 1991

Oplag:

500 eksemplarer.

Sats og tryk:
Bureau Duplica A/S
53 52 00 33

Indhold

At gå stille med dørene	3
En tirsdag i 1841, forresten den 28. maj	4
Et galleri med en række miniportrætter	6
Det så ikke ud af meget, men alligevel	10
Vi nærmer os næste mærkedag	12
Samfundet ændrer sig en smule nu og da	14
Selskabets vedtægter	15
Velgørenhedsselskabets legat og legatstiftere . . .	16
En navneliste der fortæller mer end mange ord . .	17
Efterskrift	19

At gå stille med dørene

Den form for hjælp som Slagelse Velgørenhedsselskab praktiserer bygger på lige dele situationsfornemmelse, finfølelse og diskretion.

Derfor kan overskriften stå som en fællesnævner for selskabets virke gennem årene, for den fortæller at døre er blevet åbnet med forsigtighed og er lukket igen lige så forsigtigt, uden en lyd, sådan at kun den besøgte vidste noget herom.

At fortælle historien om et selskab med 150 år på bagen er spændende og spændingen bliver ikke mindre af, at mange af de skriftlige kilder er bukket under for

»tidens tand«, ja simpelthen gået tabt og ikke mange ord er nået udenfor bestyrelsens rækker.

Det åbner imidlertid en forjættende mulighed for at gætte og fantasere sig til handlingsforløbet og supplere dette med de sparsomme oplysninger, som kan findes i de lokale medier.

De lakuner, der findes - og de er mange - er således dækket ind med en skøn-som blanding af fiktion og data, uden at der dermed kan føres bevis for at ikke alt er foregået, som det fremstår på de følgende sider.

En tirsdag i 1841, forresten den 28. maj

Det siges ganske bestemt, at man skal ikke begynde noget nyt på en mandag, og det kan være det, der har fået lærer Carl Christian Carlsen til at vente med at fortælle om sin sidste nye idé til det blev tirsdag. Og det var ikke noget dårligt valg, for han var heldig med vejret. Nok havde det været lidt overskyet ved middagstid, men nu sidst på eftermiddagen, ved firetiden, skinnede solen fra en næsten skyfri himmel og legede kispuds i strålerne fra byens vandposte foran Rådhuset på Gammel Torv. Folk gik og soled sig i det gode vejr, mens de store bøndervogne rumlede henover de toppede brosten, og alt var som det plejede at være på en ganske almindelig hverdag i den gamle handelsby.

Og dog ...

Lidt før fire kom lærer Carlsen i fuldt firspring tværs over torvet og han styrede lige mod Rådhuset. Nok havde han altid travlt med alle de gøremål, han havde rodet sig ind i, men man syntes nu helt bestemt at han ligesom havde lidt mere travlt end normalt.

Nå ja, men hvad ... hovsa hvad var nu det. Man kiggede en ekstra gang for dér så man provst Salicath komme sammen med to af sine kolleger, Benzon og Leuning, i ivrig og højroset samtale med guldsmed Rasmussen, der af bare befinde sig ved at tabe sin sølvbeslæde spadserestok.

Gad vide, hvad der nu skal til at ske, sagde man til hinanden. Nu voksede nysgerigheden. De fire gik også ind på Rådhuset.

Og da man så så kgl. agent Schou komme over Torvet og gå ind sammensteds, så var det helt sikkert, at der

var noget stort i gære, for agenten var ikke en herre, der spildte sin tid på småpillerier.

Oppe på førstesalen i den rummelige rådstuesal med det store forhandlingsbord var læreren i gang med at ordne sine mange papirer i små bunker, så alt kunne være klappet og klart til det møde, han havde inviteret til og hvorpå han ville fremlægge sin nyeste idé. Egentlig noget han havde gået og tumlet med de sidste par måneder.

Somme havde »lugtet lunt«

Da alle var kommet og sad bænket rundt om bordet rømmede Carlsen sig og bød velkommen, og takkede fordi de herrer, som han vidste alle var travle folk, havde givet sig tid til at komme for at høre, hvad han havde at sige.

Et par af de mødte havde nok gættet på, hvad det kunne være den utrættelige lærer nu havde fundet på. Carlsen pillede lidt nervøst ved sine briller, de havde en tendens til at sætte sig skævt på næsen, og så fortalte han, at han i nogen tid, nogle måneder, havde gået med tanker om at gøre noget for de fattige og trængende medborgere. De som fattigvæsenet ikke kunne hjælpe, fordi midlerne var for små, selv om alle syntes at fattigskatten greb dybt nok i lommerne.

Nu var det jo sådan, at han sad i bestyrelsen for Fattiggården, og derfor vidste noget om de sager.

Desuden var der på »gården« kun godt 50 pladser, slet ikke nok, for nøden trykkede langt flere, og der var meget tiggeri i byen. Det var tilmed taget til i

den seneste tid, for der var en del der skammede sig ved at indrømme nøden. De ville hellere betle sig frem fra dag til dag, og på denne måde holde den værste nød fra døren. Hellere det end at gå til fattigforstanderen.

Provsten kunne blot bekræfte, hvad Carlsen sagde, for han snakkede jævnligt med sin præstekollega Hans Bastholm og pastor Benzon, som var hjælpepræst hos Bastholm ved Sct. Peders kirke, kendte også til sagen og kunne også bekræfte, at der var brug for hjælp.

Agent Schou var enig i at tiggeriet var en plage. I købmandskredse havde man flere gange talt om det, og man var enige i, at der burde gøres noget. Derfor kunne han da med glæde støtte Carlsen. Og han var da slet ikke i tvivl om at tanken om at oprette et velgørenhedsselskab ville blive vel modtaget. Guldsmeden nikkede bekræftende.

Carlsen havde allerede nedfældet nogle få tanker om at yde rentefrie lån og om på anden måde at kunne yde støtte til værdigt trængende, samt at hele virksomheden, selskabet om man så ville, skulle baseres på, at en kreds af borgere gik ind for at betale en månedlig sum, således at der kunne blive samlet en kapital til formålet.

Provsten, der ligesom Carlsen kendte problemerne indefra, sagde, at man, når der var tale om fattigdom, skulle gå frem med største forsigtighed, for det var jo et ømtåleligt problem.

Byen havde dengang godt 3000 sjæle, og var ikke større end at alle næsten kendte alle. I hvertfald løb et rygte let byen rundt på

en dags tid, somme tider endda hurtigere.

Snakken gik livligt. Alle var optaget af tanken, bortset fra at agent Schou på et tidspunkt sad lidt uroligt i stolen. For egentlig havde han tænkt sig også at gå til Fugleskydningsselskabets årlige generalforsamling på Slagelse Postgård lige overfor Rådhuset, men det her var nu alligevel vigtigere. Så han blev. Og heldigvis for det.

Det blev sent før de skiltes. Tranlamperne kastede deres sparsomme skær over torvets brosten, da man sagde farvel til hinanden, efter at have bedt lærer Carlsen sætte et avertissement i »Den Vestsjællandske Avis«, og derigennem indkalde til møde om sagen.

Det stod så i avisen

Den 22. juni kunne man så læse i sin avis, »at der den 28. juni, eftermiddag kl. 6, afholdes en forsamling på Slagelse Rådstue i anledning af oprettelse af et velgørenhedsselskab, hvortil der indbydes«.

Indrykningen blev gentaget to dage efter, og så regnede man med at alle, der kunne være interesserede, vidste besked.

Naturligvis var man spændt på, hvor mange der ville møde op. Sådan er det hvergang man prøver noget nyt.

Men der blev trængsel på Rådhuset. Henvend 100 mødte frem, og det var mange. Det ville det såmænd også være i dag. Stemningen var god, da lærer Carlsen havde fremlagt sin idé. Han havde stadigvæk små skærmydsler med de tynde metalbriller, men det var man vant til, når

han blev ivrig. Og det skete tit og så blussede hans kinder. Ja, man kunne fornemme, at det her var en sag han gik ind for med brask og bram.

Og så gik det ellers bare derudaf

Mødet blev en succes for alle meldte sig under fanerne og opfordrede initiativtagerne til at udforme love og vedtægter for selskabet og naturligvis skulle de vende og dreje ordene sådan, at Amtet kunne approbere sagen.

Her nogle år før Grundloven var der endnu ikke forsamlingsfrihed. Derfor skulle alle foreninger godkendes først, men det var så årene blevet en ren og skær formalitet, og det voldte da heller ingen problemer for Velgørenhedsselskabet.

Comiteen havde fart på, og da approbationen forelå, udfærdigede Carlsen en ny annonce.

I den stod: »Velgørenhedsselskabet vil den 19. juli, eftermiddagen kl. 5 på Slagelse Rådstue fremlægge udkast til vedtægter for selskabet, og for så vidt dette antages, vil der blive at foretage valg til bestyrelse for selskabet. Medlemmerne opfordres til at give møde«.

De mødte op alle som en, og man valgte bestyrelse og et repræsentantskab på 12. Der var i hvert fald 12 medlemmer, der påtog sig opkrævningsarbejdet de to første måneder. Mindstebeløbet pr. uge var 4 Sk. Jo, man vidste meget vel, at godt begyndt er halvt fuldendt.

Bestyrelsen går i gang

Den første bestyrelse fik provst G. G. Salicath som formand, pastor C. H. B. Benzon som næstformand, medens den utrættelige Carlsen blev kasserer og i

bestyrelsen kom desuden agent H. H. Schou, pastor Th. Leuning og skomagermester Corfitsen, medens guldsmeden trak sig. Man kender kun få af de, der kom i repræsentantskabet, men man ved at avisudgiver Magnus, apoteker Foersom, væver Sørensen og farver Hoffman var med i gruppen.

Dengang kendte man hinanden så godt, at man ikke nævnte personen ved fornavn.

Nyheden om selskabet bredte sig med lynets hast, og inden året var omme var medlemstallet oppe på 144, og det var en stor procentandel af byens godt 3000 sjæle. Få foreninger i dagens Slagelse har en så stor %-vis tilslutning, og det kan fortælle os, at der var et meget stort behov for det arbejde selskabet havde taget sig på at udføre.

Nu går der så et stykke tid før selskabet atter gør opmærksom på sin eksistens, og man kan da godt tænke sig til, at der er en række begyndervanskeligheder, som skal overvindes.

Der er meget der tyder på, at man med det samme fik

en lang række henvendelser fra kriseramte, og man kan se, at der på det første direktionsmøde blev ydet håndværkerlån på ialt 25 Rdl., hvilket svarede til halvdelen af den disponible kapital. Desuden blev der givet 20 Skilling til indkøb af brændsel og fødevarer. Der har været »tryk på« fra første færd, og man har sikkert haft mange debatter om, hvordan man skulle klare situationen. Ud af disse samtaler sprang så den holdning, der har været selskabets gennem tiderne: »At man ikke skulle støtte sin hjælp alene på modtagne henvendelser og ansøgninger, men at man også selv ville finde frem til den skjulte nød«.

I oktober kommer så den annonce, der fortæller »at selskabet er trådt i funktion under de vedtagne love, der nu er trykte og vil blive tilstillet alle medlemmer, hvilket dermed bringes til offentlig kendskab«.

Med lovsættet følger en regning på 4 Sk. som man var vedtægtsmæssigt forpligtet til at betale. Man vil nok sikre sig, at alle medlemmer vidste hvad det

hele drejede sig om, og hvorledes selskabet fungerede.

Sådan var det dengang

Man kan undre sig over, at der indrykkedes disse avertissementer, men det var dengang, som nu, måden at informere på. Forskellen til i dag er blot, at man dengang ikke drev journalistik som i vore dage. Der kom ingen referater fra møderne, hvor betydningsfulde de end kan synes at have været.

Foreningerne var henvist til avertissementer, der normalt fyldte 2 af avisens 8 spalter.

Og så går historien videre

I disse få glimt er det da beskrevet, hvordan Slagelse Velgørenhedsselskab kom til verden, og lidt om baggrund og miljø.

Det fødtes i en mellemstor provinsby, der på fattigvæsenets område var blandt de fremmeste i landet.

Og måske netop derfor.

– her skete det!

Et galleri med en række miniportrætter

I foreninger, sammenslutninger, selskaber og på så mange andre områder i samfundet er det idéfolk, initiativtagere, ledere og formænd, der har tegnet »firmaet«, og derfor kan det være helt naturligt at gøre miniportrætter af disse. Det er blevet til 16 af de, der har skabt holdninger, grundlagt traditioner, holdt hjulene i gang og derigennem har formet selskabets profil overfor omverdenen. Det skal siges forlods, at i Velgørenhedsselskabet har der indtil dato kun været tale om mænd.

Gerhard Griese Salicath

De to første formænd var præster

Selskabets første formand, provst *Gerhard Griese Salicath* beskrives som en stilfærdig og medlidende teolog af Mynsters skole. Hans prædiken var god og myndig med en lille tilbøjelighed til det let affekterede i sprogbrug og toneart. I embedssager var han korrekt og streng, og dette sidste gjaldt specielt i skolesager, hvor han var en af foregangsmændene for Borger-skolen. Ud fra hvad vi i øvrigt ved om ham, er det nærliggende at tro, at han besad en ud-

præget diplomatisk sans, der gjorde ham velegnet til at føre foreningen gennem startens problematik. Måske var han lidt snobbet, idet han ofte underskrev sig *Salicatti*, fordi han formodede at hans slægt stammede fra Italien.

I 1847 afløstes han af sin kollega, pastor *Christian Henrik Biering Benzon*, en mand af en ganske anden støbning.

Han var tilknyttet Sct. Peders kirke, (provsten hørte naturligvis til i Sct. Miksels), og her var Benzon hjælpepræst hos den navnkundige Hans Bastholm, der som bekendt samlede sig et imponerende bibliotek og var særdeles aktiv indenfor fattigforsorgen. Benzon var som folk er flest. En ganske almindelig mand uden de store og dybe tanker, men med en klar opfattelse af hvad selskabet stod for. Hans snusfornuft har sikkert været meget værdifuld, da man udformede selskabets vedtægter. Hans jævne væremåde har ligeledes været ham en god hjælp, når han skulle finde frem til de, der skulle have del i gavestrømmen.

Så rykkede erhvervsfolkene frem

Den første erhvervsmand der satte sig i formandsstolen var Købmand *I. C. Bech*, en af de mange købmænd, der prægede handelsbyen Slagelse. Vi ved egentlig ikke noget om han udover, at han sad i stolen i fire år: 1853-1857, hvor han afløstes af urmagermester *Holst*.

Her gør det samme sig gældende, idet det ikke har været muligt at finde data om denne sikkert brave hånd-

værksmester. Vi ved dog, at han havde forretning på Gammel Torv, og kan ane at han, som håndværker dengang, har haft en meget høj lokal status.

Han var formand i fem år og efterfølgerens navn lever endnu i firmanavnet Grønvold & Schou.

Købmand *C. F. Grønvold* var hvad vi i dag vil kalde en iværksætter. Han tog initiativet til Handelsskolen, og var medstifter af Banken for Slagelse & Omegn. Ja tilmed dens første administrerende direktør.

Han havde sin store køb-

C. F. Grønvold

mandsgård i Løvegade, hvorfra han drev en omfangsrig kornhandel, bl.a. med store magasiner på Kalundborgvej.

Som så mange andre købmænd beskæftigede han sig også med tømmerhandel, og anlagde i 1860 en tømmerplads, der 1873 blev slået sammen med H. I. Schou's tømmerhandel til Grønvold & Schou. Firmaet blev senere overtaget af købmand *I. Ø. Andresen*, fra hvis legat, der fortsat tilflyder selskabet betydelige midler.

Grønvold var desuden den, der fik ideen til Selskabets Sparekasse, hvis formål var: »at indsamle og frugtbargøre sådanne min-

dre kapitaler, som ellers ligge frugtesløse og vanskeligt kunne holdes samlede«. Han var, som det hedder i 90'erne, en af byens store profiler.

Albert Jensen

En købmand mere og så nogle håndværkere

Det blev en af byens førende ekviperingshandlere, der i 1885 afløste købmand Grønvold.

Albert Jensen havde sin forretning på Fisketorvet, og ud fra annoncemængden og annoncestørrelsen må man formode, at det var en af byens store beklædnings-etablisser, og med eget skrædderi, som det fremgik af en annonce, hvori man kunne læse »Færdige klædningsstykker leveres solide og på meget kort tid uden risiko for køberne«. Dermed fortalte han formentlig datiden at hurtigheden ikke gik ud over kvaliteten.

Som så mange andre senere var *Albert Jensen* med i Slagelse Hjælpeforening. Ja, han var endog dens allerførste formand. At han indtog formandspladsen først i den ene og derpå i den anden forening

fortæller noget om hans position i byen.

Hans virksomhedsperiode blev 7 år: 1885-1892, og han var således formand, da man højtideligholdt 50 års dagen for Selskabets oprettelse.

I 1892 rykkede der atter en håndværker ind i formandsstolen, og også her var der tale om en mand, der kendte til formandshvervets lyse og mørke sider, idet malermester *Peter Nielsen* havde en fortid, som formand i Håndværker & Industriforeningen.

Malermesteren, der fik næsten 20 år i sædet var medlem af byrådet, medens man endnu havde kongevalgt borgmester, og han blev senere medlem af Folketinget. I forbindelse med hans opstilling hertil, var der lidt postyr i Håndværker & Industriforeningen, idet en række medlemmer på en ekstraordinær generalforsamling foreholdt bestyrelsen det uheldige i, at denne i de lokale blade havde anbefalet at stemme på malermesteren.

Peter Nielsen

Da Peter Nielsen blev valgt var man alligevel ikke sene til at rose bestyrelsen. Når enden er god er alting godt. På Slagelse Museum i Bredegade har man et minde om Peter Nielsen, idet man kan se familiens stadstue på førstesalen.

Næste mand på formandspladsen, garvermester *H. Hackenberger* var som Peter Nielsen foreningsvant

fra bl.a. bestyrelsesarbejde i Håndværker & Industriforeningen.

Han havde sin store og ret aromaprægede virksomhed i Skovsøgade, grundlagt helt tilbage i 1846, og overtaget af H. H. i 1885. En

H. Hackenberger

virksomhed der var præget af værdig ælde, og i kontrast med det kvarter, der voksede op omkring den. H. H. havde en grundig uddannelse i udlandet bag sig, og i hans tid deltog garveriet i mange udstillinger og modtog en række meriterende priser.

Han bliver i 1936 Selskabets første og vist nok hidtil eneste Æresmedlem. Da var det bagermester *Johannes Høyer*, der som formand overrakte Hackenberger beviset herpå.

Høyer var kommet til i 1931, og man kan da godt indrullere ham blandt håndværkerne, for han havde fået en grundig uddannelse i udlandet og var en tid lang ansat hos Hofbager Olsen i Hovedstaden, så han har da æltet noget dej inden han i 1900, som 24-årig vendte tilbage til Slagelse.

I 1904 overtog han det kendte bageri på Fisketorvet, og gik straks i gang med at modernisere virksomheden, bl.a. med indkøb af arbejdsbesparende maskineri. Forretningen flyttede han op i gadehøjde og forsynede den med tidens mest moderne inventar og satte sin kone Margaret til at stå for denne del af virksomheden, ligesom hans moder havde gjort det førhen.

Johannes Høyer

somheden, ligesom hans moder havde gjort det førhen.

Da bageriet i 1921 fejrede sin 100 års dag var der til festen skrevet en vise på den kvikke melodi »Den evigglade kobbersmed«, og i dette valg samt i et af versene var der en karakteristisk af bagermesteren.

Verset lød sådan:

»Repræsentant er Johannes for hele den slægt

På brød, butik og diske han nu særlig har lagt vægt

At vor fordøjelse er fin vi højlydt priser ham

Thi hvad han os leverer er udaf bedste kram«.

Bageriet var kendt for kvalitet og initiativ, og Johannes var en driftig herre, der fik afløb for noget af sin energi, dels som formand for Selskabet, og dels som formand for Slagelse Gymnastikforening.

Så er vi oppe i fyrrene

Efter bagermesteren kom socialinspektøren i 1942. Egentlig var hans første titel Forsørgelsesinspektør, en titel *F. V. Martensen* fik, da han i 1911 tiltrådte sin stilling ved kommunen.

Han havde haft en lidt speciel løbebane, idet han allerede som tyveårig kaldte sig fabrikant (fabrikatet er ukendt).

Men han havde allerede dengang blik for de fattige og den skjulte nød, noget han kom i berøring med som medlem af menighedsrådet i Sct. Peders land-

kommune og senere i Slagelse Værgeråd.

F. V. Martensen

Så herfra var springet vel ikke så langt til jobbet som Socialinspektør. Det passede jo også godt sammen med Selskabets hele virke. F. V. Martensen kom ind i selskabets bestyrelse i 1925, og som sekretær har han haft ansvaret for referaterne i en lang periode (1925-42), og fra hans hånd foreligger en artikel om de første 100 år.

Den var aftrykt i byens fire aviser, og indeholder glimt fra Selskabets virke hentet ud fra de protokoller, som nu desværre er gået tabt.

Aage Erslev

I 1947 vendte købmandstanden tilbage i formandsstolen, idet *Aage Erslev* satte sig i den, som en af de formænd, der har haft flest bestyrelsesposter ved siden af. En af de vigtigste var vel formandskabet i byens store bank, Banken for Slagelse og Omegn, men

også formandskabet i Handelsstandsforeningen vejede tungt.

Sammen med borgmester Wilhelm Melgaard dannede han som byrådsmedlem en meget initiativrig duo i byens Økonomiudvalg gennem en årrække.

Han så i 1962 sine ønsker om en Handelsskole i Torvegade gå i opfyldelse lige overfor Handelsstandsforeningens stiftelse, som han også var primus motor i. Dertil skal så lægges, at han var en af Selskabets store legatstiftere. Kort sagt også en af byens store profiler.

Derpå har man en kort periode, hvor næstformanden, direktør A. Møller fungerede inden næste formand i 1966 rykkede ind i stolen, og efter de mange år atter en akademiker, nemlig læge

K. E. Christensen

K. E. Christensen, som med en næsten legendarisk utrættelighed gik ind for Selskabets grundlæggende ideer.

»K. E.«, som man for nemheds skyld kaldte ham, var politisk særdeles aktiv, således var han i byrådet i to perioder, og aktiviteten manifesterede sig på forskellig

vis under besættelsen. Hans dagbogsoptegnelser fra denne periode er meget dybdeborende.

Søren Bang

Udg. af bnl. 189.97

Han gik tidligt bort og næstformanden rykkede op i 1982, og man kan vist godt kalde ham »Trolldamens lærling«, idet Søren Bang slog sine første og

mange folder hos »Købmanden« (Aage E.), hvis detailforretning han ledede i en årrække, inden han etablerede sin egen virksomhed med vine som speciale. Også han har besat formandspladsen i Handelsstandsforeningen, og var som sådan med, da Handelsskolen overgik til en selvejende institution. I en periode passede han butikken i dagtimerne og etablisementet »Moulin Rouge« i aften- og midnatstimerne, og som sin læremester fik også han sæde i Slagelse byråd.

Det er fast utroligt, hvad disse formænd dog overkom. Nå, som medlem af Tordenskjolds Soldaterforening er de vant til at klare sagerne med overrumplende ekspertise.

En gammel en. 189.97

- det ville være uretfærdigt ikke også at nævne

Nu kan ikke alle blive formænd. Faktisk er det normale, at der kun er en ad gangen. (Man har dog i Slagelse på et vist tidspunkt haft to borgmestre samtidigt).

Carl Christian Carlsen

Først mellem de, der ikke blev formænd er fabelen lærer Carl Christian Carlsen. Han er manden, der fostrede ideen til selskabet, ikke så mærkeligt, for han kunne høre når græsset groede i byen, han var altid velinformeret og ikke alene det, men han havde også ofte en

finger med i spillet, når der skete noget.

Han havde sin egen lille skole, et undervisningsinstitut kaldte han det. Private undervisningssteder var ikke ualmindelige dengang.

I en periode var han desuden deltidsansat ved Friskolen (gratis skolen) i Slotsgade, (hvor Kaffebrænderen senere havde brænderi), og da man byggede Borger- og Friskolen i Fruegade, blev han ansat der. Skolen, der senere kom til at hedde Østre Skole.

Han havde nu dårligt tid til at undervise, så mange gøremål han havde, og så meget hjemmearbejde han havde at udføre. Tit tog han en hel bunke med i skolen, og så skulle eleverne ikke spørge ham om noget. Så vrissede han, for skulle han svare, kom han jo bagud med sine skrivelser.

Som nævnt havde han en del »fritidsarbejde«. Han var i bestyrelsen for Fattiggården (»Alle ender her« står der på den bygning, der fulgte efter fattiggården på hjørnet af Løvegade og Ro-

sengade), formand og kasserer i Ligkassen samt protektor for »Det dramatiske selskab«. Som sådan arrangerede han forestillinger til fordel for Velgørenhedsselskabet, og det var ikke småpenge, det gav. Han var med da Håndværker & Industriforeningen blev startet, og var formand og kasserer de første 7 år, og så var han altså idemand og medstifter af Velgørenhedsselskabet og dets første kasseimester. Få passer iværksætternavnet bedre på.

Hans Henrik Schou

Blandt stifterne ragede købmand, kongelig agent, Hans Henrik Schou lidt op over det almindelige, for også her var der tale om en iværksætter, en af byens »tunge drenge«.

Han havde haft en usædvanlig karriere, idet han startede sin løbebane på ruinerne af sin faders livsværk. Hans Abelin Schou var som så mange foruden ham blevet slået ud af Statsbankerotten i 1813.

Den sendte følgevirkninger ud over det ganske land.

Med et minimum af kapital og et maksimum af energi, kombineret med et usædvanligt handelstalent, blev han en af landets store korneksportører. Magasinerne i Mullerup Havn taler et tydeligt sprog, og de var ikke hans eneste. Han havde yderligere 2-3 udskibningssteder.

Midt i sin handelsmæssige succes glemte han dog aldrig småkårsfolk, en indstilling der vel havde sin rod i den ulykke, der ramte faderen, og tit blev han fra sine kollegers side bebrejdet,

at han solgte brødkorn til underpris, når det drejede sig om værdigt trængende. Denne omsorgsfulde holdning har han sikkert markeret i stiftelsesarbejdet. H. H. Schou tog livligt del i byens hverdag og var en år-række formand for borgerrepræsentationen og på det landspolitiske område var han også aktiv både som stænderdeputeret og senere som landstingsmand. Det at være kongelig agent var nok en ærestitel, men ikke noget man tildelte uden grund. Det betød let

omskrevet, at personen »var al ære værd«. Som den emsige lærer Carl-sen havde også Schou en finger med i spillet i mange sammenhænge. Han var med i arbejdet på at få bygget et lokalt sygehus, og var i den gruppe, som i 1841 købte Lystskoven og dermed sikrede Slagelse borgerne færdselsret heri. Noget vi har glæde af den dag i dag. Endelig var han den, der etablerede Antvorskov Tegl-værk og byggede det vi i dag kalder »Slottet«, for en

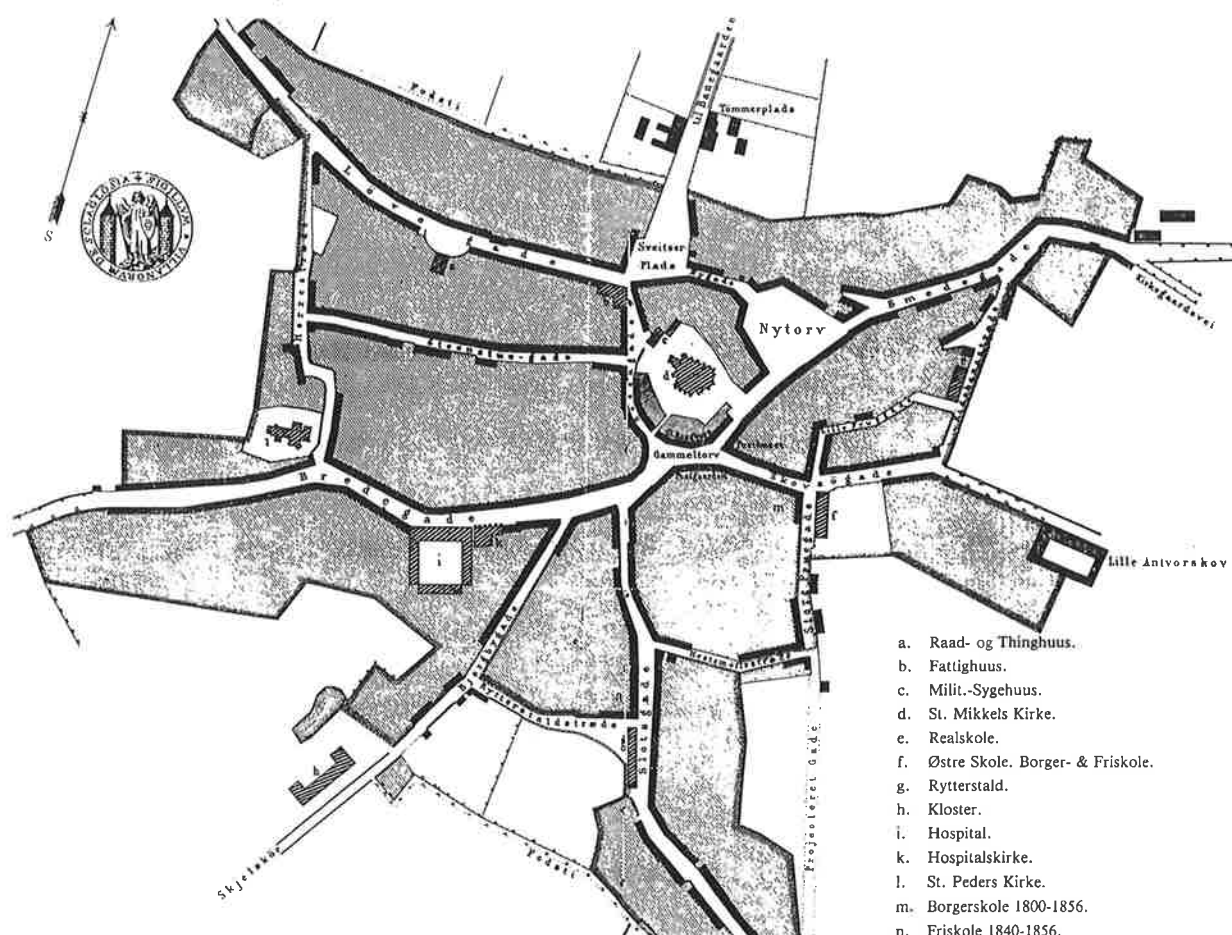
den af Slotsaleen og nu bo-lig for medlemmer af Slæg-ten Schou. Lidt svagere i billedet end de to netop omtalte står pastor *Thorvald Leuning*, der også var med i stiftel-sesproceduren. Han var ordineret kateket hos provst Salicath og se-nere præst i Skørpin-ge/Fårdrup pastorat. At han dog i Selskabet hav-de en vis status kan ses af, at han er en af de få, der i annalerne er anført som den, der skulle holde årets festtale.

De havde alle skabt sig et navn i byen

De her nævnte har alle, så vidt man kan se, været bor-gere med en stor lokal berø-ringsflade, hvilket har gjort det muligt for dem, hver på sin måde, at kunne virke i dyb kontakt med selska-bets bærende idé. Mange andre kunne med li-ge så stor ret være nævnt, for de har også, alle som en, været med til at holde selskabet »levende og dug-frisk« gennem 150 år.

Og det er en bedrift i sig selv.

Slagelse dengang ...

Det så ikke ud af meget, men alligevel

Medens man i vore dage gør alt muligt for at markere sine mærkedage, gennem PR virksomhed, receptioner, jubilæumsaktiviteter etc. etc. så har Velgørenhedsselskabet lige fra starten »holdt lav cigarføring« på dette område. Sådan var det vel også skik og brug i 1800 tallet og i begyndelsen af vort århundrede og det passede godt til selskabet, der var en af byens »stille eksistenser«. Men selv om det udadtil ikke så ud af så meget, skete der alligevel ting og sager. Og er det ikke kommet frem før, så sker det nu med dette skrift. Og godt det samme.

De første årsmøder

Skal man tro, hvad der stod udenpå de sangblade, der omdeltes ved generalforsamlingen, ja så var der tale om et festligt årsmøde. De første 1842, 1843 & 1844 fandt sted i skolekommissionens mødelokale i Borgerskolen på Skovsøgade. På det sted blev der senere holdt en række noget anderledes møder, men det var langt senere i »Niel-sensminde« tiden. Der var skabt en ganske enkel model for årsmødet. Når man var samlet sang man fra bladet. Derpå fulgte en tale, sandsynligvis lidt om formål og resultater, derpå sang forsamlingen igen. Hvis fest og højtidelighed er synonyme så er det rigtigt at årsmødet var festligt. Man startede enten med nationalsangen »Der er et yndigt land« eller med en eller anden nationalt præget sang som f.eks. »Der er et land, dets sted er højt mod Norden« og man slut-

tede med en psalme eller en psalmelignende sang. Der er bevaret et par af disse sangblade, og det er så fristende at bringe en af sangene. Så her er den: »Den vej, som over livet går Fremkalder strid, fremleder møje For ærlig stræben ofte står En kamp som modet vel kan bøje. Men fælles kraften kan formå I stridens hede at bestå Til id og dåd, den giver mod Og frugtens løn den ser imøde Når spæde blomst står for dens fod«
:/: I vårens skønne morgenrøde :/:

»Den spire vi her plantede hen På livets vej vi ømt vil pleje Som blomst vi da udplante den At den kan vorde manges eje Med mod i sind, med kraft i ånd Vi frede den med kærlig hånd Udfolde frugten af dens bliv Med ydmygt sind, og håbets øje Vi se et træ med kraftigt liv :/: Velsignet af den evigt høje :/:

Det er ikke sikkert man gætter meget galt, i at det er provst Salicath eller pastor Benzon, der har valgt netop disse vers, der knytter sig tæt til Selskabets virke og håb. Efter højtideligheden gik man over til det mere jordbundne, nemlig fremlæggelse af beretning og regnskab samt de sædvanlige valg. Dengang var der tale om valg til bestyrelsen. Disse årsmøder blev bekendtgjort i »Den Vestsjællandske Avis« i de Avertis-

sements spalter, som indeholdt alle de data man kunne finde om begivenhederne i byen.

Annoncen for årsmødet 1843 røber i sin tekstning, at udlånsvirksomhed er en alvorlig sag, idet man valgte revisor, direction, kasserer og repræsentantskab i den her nævnte rækkefølge. Og på det tidspunkt lå nærmeste pengeinstitut i Ringsted, så man havde ikke et lokalt at hælde sit hoved til, hvis noget skulle »løbe af sporet«. Egentlig ganske besynderligt, når man tænker på, at Slagelse var en af landets større handelsbyer med mange store købmandshuse.

Igen på Rådhuset

I 1845 afholdes årsmødet på byens rådhus og i forbindelse med dette sker der noget, som på sin vis er opsigtsvækkende, idet man for første gang ser mødet refereret i avisen, der nu hed »Sorø Amtstidende«. Det er ikke alene bemærkelsesværdigt at referatet bringes, men især at det bringes samme dag, som mødet afholdes, 28.maj 1845, men måske er avisen først udkommet ved midnatstide den dag, eller også skyldes referatet, at Selskabets P.R. afdeling har været på færde. Tænk at man dengang for 146 år siden havde en P.R. afdeling. Medens første års indtægten var 205 Rdl og udgiften 165 Rdl, så kunne man nu læse, at man i det netop afsluttede regnskabsår (28.5.1844-28.5.1845) havde ydet 34 rentefrie lån til en sum af 1126 Rdl. og at man i samme periode havde givet gaver og understøttel-

ser for ialt 94 Rdl. 9 Sk. til 29 familier, så pengene rakte langt dengang. Totalen for udlånet fra start og til 28.5.1845 var 2998 Rdl. svarende til ca. en kvart million i 91 kroner. Mon ikke dette tal fortæller lidt om omfanget af selskabets virksomhed? Om årsmøderne kan iøvrigt berettes, at dertil var damerne inviteret, som man kunne læse det i et par af annoncerne, hvori det bl.a. hed »man inbyder til talrigt møde af mænd og kvinder« og en anden gang »Medlemmerne inviteres med deres damer og iøvrigt er enhver, der er interesseret i selskabets virke velkommen«.

Lidt om mad og penge

Vinteren 1846 var usædvanlig streng, sådan en rigtig gammeldags vinter med høj sne og tyk is på vandet og der var udtalt nød i mange små hjem. Man diskuterede meget i selskabet hvad man kunne gøre, men man måtte skele til penge-kassen, og den rakte slet ikke til alt det, man gerne ville og som Johan Herman Wessel engang skrev »er det ilde at ikke kunne, når man gerne ville«. Man fandt dog på en udvej, for der er jo andet her i livet end penge, så man serverede en gang varm middagsmad bestående af en pot kål eller gule ærter med et par hundrede gram kød og en stor humpel rugbrød til de hårdest ramte. Det blev til ikke mindre end 2231 portioner. Som andesteds nævnt havde man ikke noget lokalt pengeinstitut i den første tid af selskabets historie, men det kom i 1855. Den

24. maj åbnede Slagelse Sparekasse for indskud og den første indskyder var selskabet, der satte 50 Rdl. på bog.

Det svarer ifølge Danmarks Nationalbank til ca. 4000 kr. i 91 mønt og det er beregnet at var disse 50 Rdl. blevet stående til en god gennemsnits rente på 4%, så ville bogen i dag have lydt på ca. 800.000 kroner. Det kan oplyses, at rigsdalerne ikke blev stående.

Man købte et stort hus

Lige siden starten havde man i selskabet puslet med tanken om at oprette en stiftelse for håndværkeren-

ning, og enden på det blev, at byen ansatte en Fattigfoged til 8 Rdl. om måneden og ekstra 1 Sk. for hver tigger han greb på fersk gerning.

Debatten bragte dog det med sig, at købmand C.F. Grønvolds ide om at oprette en Sparekasse blev realiseret på grund af det opdragende, der lå i en sådan virksomhed. Kunne man lære folk at spare op, ja så undgik man måske mange tragedier.

Dermed havde selskabet imidlertid også påtaget sig en ny administrativ opgave, og det kan have været årsagen til at man i 1869 besluttede at afhænde stiftel-

Hjørnet af Stenstuegade og Herrestræde.

ker og enker med tilsvarende økonomisk status og i 1865 bød chancen sig og man købte ejendommen på hjørnet af Stenstuegade og Herrestræde for 1700 Rdl. og rådede dermed over 10 et værelses lejligheder med kammer og køkken samt 3 latriner i gården og en pæn lille grund ved siden af. Denne grund forærede man imidlertid væk året efter og herpå opførtes »Slagelse Børneasyl« og selskabet demonstrerede dermed sin »ekspertise« i gaveuddeling. 1865 var iøvrigt året, hvor man i bystyret diskuterede, hvad man skulle gøre for at sætte en stopper for det omsiggribende tiggeri, der var ved at være en alvorlig plage. Selskabet var med i drøftelserne uden at kunne give nogen bud på en løs-

sen til Svendeforeningen, der fik ejendommen for 2700 Rdl.

Og så stod man pludselig med en stor pose penge og havde stadig drømmen om en stiftelse. Man kiggede på flere muligheder, men fandt ingen brugbare og indsatte i stedet overskuddet på en rentebærende konto og udloddede renteindtægten som husleje-hjælp, fortrinsvis til enker.

Slagelse hjælpeforening oprettes

Som en udløber af debatten omkring tiggeriet var der i 1867 en kreds af gode borgere, der besluttede at oprette en Hjælpeforening, ud fra den samme motiv-

kreds som selskabet, men med et lidt divergerende formål og ud fra den tanke, at det måtte være muligt og formålstjenligt at koordinere de mange hjælpeforanstaltninger, der var i gang i et positivt samspil mellem de forskellige sammenslutninger.

Man havde også et håb om ad denne vej at kunne bidrage til en aftrapning af den for mange borgere ret tyngende fattigskat.

Det skal nævnes at der gennem årene har været et fortrinligt samarbejde mellem forening og selskab.

Selskabet runder de første 50 år

På halvtredssårsdagen samledes medlemmerne atter på »rådhuset«, ikke det på Gl. Torv, men i de lokaler byen havde lejet af Banken for Slagelse & Omegn i Bjergbygade, i den del af komplekset, der senere kendtes som »Borgmesterens bare ende« (Den del der ikke fik ny facadebelægning ...derfor)

Højtideligheden i 1891 bestod efter annoncen af: »nogle taler, nogle sange og i tilgift vil der blive meddelt forsamlingen en beretning om selskabets virke i de forløbne 50 år og om dets status«.

Festtalen blev holdt af formanden købmand Albert Jensen, der nævnte at lærer Carlsen var ophavs- og idemanden og at købmand C.F. Grønvold var den der gav stødet til Sparekassen. Videre nævntes det, at man gennem alle årene havde ydet konfirmandhjælp, samt støttet flittige men fattige elever med skolepenge og at der helt tilbage i 1848 var oprettet et huslejefond for ældre trængende og for enker.

Der var også en omtale af selskabets udlånsvirksomhed, hvor man nu var nået op på et udlån på ialt 82.291 Rdl. På jubilæumsdagen indeholdt Stiftelsesfonden 5560 Rdl. 4 Mk 12

Sk. 2986 Rdl af disse stammede fra en 3 dages bazar afholdt et par år før. Hermed vises i et enkelt glimt, at selskabet havde andre indtægter end gaver og kontingent. Der findes desuden i referaterne et par antydninger af at selskabet arrangerede indtægts-givende aktiviteter, men det fortæller ikke hvad det var. Måske tallotteri. Det der i dag hedder Banko. Hvem ved?

Et par detaljer omkring sparekassen

Formandens redegørelse ved 50 års jubilæet indeholdt en række detaljer om Selskabets Sparekasse, der som nævnt var C.F. Grønvolds ide og som var i selskabets regi indtil den i 1913 overgik til Banken for Slagelse & Omegn.

Det mindste ugentlige indskud var 25 øre og man gennemførte her, som ved kontingentet, opkrævning ved bud, og alle der kan huske »Julens Glæde« kan erindre at det var en god ordning. Det gav jo delta-gerne en hyppig påmindelse om det nyttige og formålstjenlige i at spare op.

I jubilæumsåret var det indestående små 50.000 kroner. Det var mange penge dengang og man havde desuden oparbejdet en reservefond på 3000 kroner (1875 var man gået fra Rdl. til Kr/Ø)

Man havde været i stand til af sit overskud at overføre 5½ tusinde til selskabets gavefond.

Nu var det sådan, at man kunne hæve på sin sparebog hver fredag mellem kl. 7 (19) og 8 (20) på Thing- og Arresthuset i Løvegade. Her sad direktører og kassierer, der administrerede kassen, ikke noget helt lille stykke arbejde, for 7-800 kroner om året til deling. Renten var 3% og ønskede man at hæve større beløb, så måtte man advisere forud.

Vi nærmer os næste mærkedag

Der sker ting og sager i samfundet omkring Selskabet, således får byen i 1890 omsider sit vandværk og dermed afløses de gamle bybrønde af en vandhane i baggården.

Den næste store begivenhed er at de dekorative gaslygter, der afløste de svagtlysende tranlamper, hvoraf de første 20 var bekostet af borgerne efter en indsamling, nu afløses af elbelysningen, idet byen i 1909 får en elstation afløst af et fint og stort elværk. Det som man nu om føje år laver om til byens kulturcenter uden at der ligger nogen symbolik i at kalde det for »Træskogården«.

Man skal lede længe efter at finde en antydning af, at man har markeret 75 års dagen, 28. maj 1916.

Det var en søndag og blot et par dage efter at en festklædt forsamling med byens første folkevalgte borgmester, sagfører Carl Hansen i spidsen havde indviet Anlægspavillonen ved en festmiddag.

Nu var det måske heller ikke skik og brug at festlig holde sådanne »skæve« jubiler eller også skyldes det, at man var midt i første verdenskrig eller også at alle havde deltaget i festmiddagen sammen med borgmesteren. Hvem ved. Der stod i hvert fald ikke et ord i avisen.

Samme maj søndag holdt den livfulde professor Wilhelm Andersen foredrag om digteren Christian Winther (»Hjortens flugt«) på Antvorskov Højskole og Albert Hesselgreens teaterselskab opførte paradoksalt nok stykket »Fred på Jorden« på Slagelse Teater, medens man i billedteatrene for første gang fremviste film med farver på, hvilket efter anmeldernes opfattelse ikke var »noget at skrive hjem om« idet det mest af alt lig-

nede de »håndkolorerede« 3 øres postkort, der solgtes i kioskerne. Så helt godt har det ikke været.

Dagens temperatur var omkring det normale med overvejende tørt vejr og kaffe kostede en krone og trediverpundet og så fik man endog to hus holdningsskåle i tilgift hos Gl. Torv's kaffebod. Det gode vejr havde inspireret avisens huspoet til disse linier:

»Vårens budskab flyver over lande-
himlens fugle jubler det mod sky
Folkets stemme sig med
deres blandede
som naturen er den født på ny«.

Så er vi på vej mod de første 100 år

I 1932 autoriseres den ene af de to forhandlingsprotokoller, der er bevaret og nu kan man følge forhandlingerne, hvis man vel og mærke selv kunne have været tilstede, for næsten alt er skrevet i en telegramstil, som kun deltagerne vil kunne kommentere. Der er for størstedelen tale om beslutningsreferater, der udmærker sig ved en knivskarp enkelthed, som f.eks. referat af den ordinære generalforsamling samme år.

»Ordinær generalforsamling 28.5.1932. Beretningen godkendtes og der gaves discharge for regnskabet.

Bestyrelsen blev genvalgt. Hvem det var kan man så se af underskrifterne i protokollen.

Mange af protokolsiderne er belagt med oversigter over, hvem der har fået legatportioner og hvem de enkelte bestyrelsesmedlemmer har indstillet til at modtage julegaver.

Og så den 28. maj 1941 var det 100 år siden Slagelse Velgørenhedsselskab blev stiftet og man har naturligvis i bestyrelsen drøftet, hvorledes man skulle forholde sig i den anledning. Man var et stykke inde i anden verdenskrig og besat, så man blev enige i at undlade at feste, under henvisning til den ekstraordinære situation landet befandt sig i.

Man nedlagde en krans på H. Hachenbergers grav, gav foreningens bud en gave på 50 kroner og udloddede en ekstra portion til legatmodtagerne.

Og derved blev det.

Sekretæren socialinspektør F.V. Martensen havde som andetsteds nævnt kigget i de gamle protokoller og kunne oplyse, at der mangler oplysninger om perioden 1899 til 1912 og føjer til »virksomheden har i denne periode sikkert været gennemført programmæssigt«. Man har da heller ikke grund til at formode andet. Man roste Martensen for den udmærkede historiske redegørelse som han oplæste på bestyrelsesmødet og tilsluttede sig helt og fuldt hvad han anførte »at i det forløbne århundrede har selskabet udført en smuk indsats ved i utallige tilfælde at hjælpe folk over en økonomisk vanskelighed og haft, lykke til at bringe en solstråle ind i mange hjem, og derved virket til folkegavn og folkelykke« Jamen bedre kan det da ikke siges.

Mange bække små

3 år senere noteres det med særligt store bogstaver at selskabet havde fået 57 nye medlemmer. Iøvrigt den eneste gang man nævner aktioner for at få medlemstilgang. Det skete også i det stille.

Nu må man ikke tro, at selskabet var aldeles ukendt. Slet ikke hvilket - bl.a. kan ses af at Postbudene i 1945 arrangerede et stort optog med raslebøsser og samlede 1536,55 kr. ind på gader og stræder. Samme år modtog man en anonym gave på kr. 5000, og det var store penge dengang.

Det tager tid at komme ud af en verdenskrigs skygge, kan man se, idet man i 1946 modtager yderligere 10 kasser tøj (der står ikke noget om gangen før) til uddeling og den sker fra Vandrehjemmet på Skelskørvej. Nu kan det imidlertid også gå den anden vej, for i 1947 må de to foreninger, Hjælpeforeningen og Selskabet opgive den konfirmandhjælp, der har været en årlig tradition. Der var simpelthen ikke midler til at klare den stærkt voksende konfirmandskare.

I 1950 modtog man fra Andelsmejeriet »Landsogn« et stort antal mælkemærker til uddeling. Det er formentlig også en del af krigens eftervirkninger.

Den årlige juleindsamling, der blev foranstaltet af de lokale dagblade gav i snit ca. 5000 kr. et beløb, der sammen med det julelotteri som blev gennemført af »Sorø Amtstidende« på initiativ af redaktionssekretær N. Chr. Nyberg (Nemo), dannede en god basis for en stor julegaveuddeling. Ved at årligt møde med Hjælpeforeningen sørgede

man for at der ikke skete overlapninger. Medens vi er ved bækkene, så kan det nævnes, at byens billedteatre i en årrække havde særlige forestillinger, hvor overskuddet gik til de to foreninger og ved en enkelt lejlighed foranstaltede hotelejer Jens Udsen en midnatforestilling med kendte kunstnere i Kinto-teatret, ligeledes til fordel for Selskabet og Hjælpeforeningen. Som et lille ekstra lyspunkt modtog man i 1956 591 kroner og 16 øre der viste sig at være overskuddet fra Bymesterskabet i moderne dans. Jo, vist mange bække små gør en stor å og på dens bredder gror de dejligste blomster.

Nu sker der ting og sager

1966 er på flere måder et af de større mærkeår i selskabets historie, da man dette år arver halvdelen af »Nyhushus«, idet Olga Thorgils havde bestemt det således i sit testamente. Hermed startes en ny udvikling, der hen ad vejen medfører at selskabet overtager administrationen af komplekset og det afspejler sig i protokollaterne, der vokser i linieantal. Det anførte har imidlertid størst interesse for de fag-

folk, der har indsigt i tagunderstrykning, udskiftning af vinduer, trappetrinsbelægning, priser på cykelskure etc. etc. herunder også bortsalg af baghuse.

Det skal desuden bemærkes, at 1966 var det 125 år siden selskabet så dagens lys, men det er man tilsyneladende gået lidt let hen over. Måske på grund af det interregnum, der herskede eller fordi man i sin glæde og benovelse over at have fået en halv ejendom simpelthen her glemt det. Forresten dukker den gamle drøm om en stiftelse op igen, ganske vist i en anden forklædning, idet man viser interesse for et påtænkt kollektivbyggeri i Slotsalleen, men efter en lang tænkepause trækker man sig ud af sagen.

1978 bliver et mærke år på en lidt anden måde, for det er det år Lions overtager Julelotteriet og hermede brydes den næsten 40 årige juleindsamlingstradition.

I protokollen er der meget grundigt gjort rede for de lange og trange forhandlinger som »K.F.« og Hjælpeforeningens formand provst Poul Riis havde uden at det lykkedes dem at ændre »historiens« gang. Der blev dog aftalt en økonomisk »aftrædelsesordning« med Lions.

Og dermed var så juleindsamling og julelotteri i de to sammenslutningers regi blevet til en linie i historiebøgerne.

I 1984 tager man en ny forhandlingsprotokol i brug og gør det med en vis ærefrygt, hvilket fremgår af formandens bemærkning om, at den har kostet 1400 kroner.

I mellemtiden er skrivemaskinen imidlertid blevet opfundet og det maskinskrivne kan i langt de fleste tilfælde gå i stedet for det håndskrevne, så selv om det sidstnævnte er det kønneste, må det æstetiske vige for det pladsbesparende og for et økonomisk klarsyn.

Der var nu andet end økonomi og administration

Der er i protokollerne ikke mange glimt af socialt samvær ved bestyrelsesmøderne.

Men da vi jo er i Danmark er det utænkeligt, at man ikke nu og da har talt om andet end gaveuddeling, ejendomsadministration og andet tilsvarende.

Der er et par notater, der viser at man har taget sig tid til det sociale og hvad dertil hører. Således står der i et referat fra tresserne, at man ved december-mødet vil få serveret kogt torsk m.v. og man kan frit gætte på, hvad m.v. står for. Anden gang sløret løftes er da sekretæren røber, at der ved december-mødet blev serveret Ål Matelôt. Det er ål kogt i en speciel rødvin

tilsat en hemmelighedsfuld og -holdt krydderiblanding. Dens hemmelighed er bevaret, medens det ikke er nogen hemmelighed, at spisningerne aldrig har belastet selskabets kassebeholdning, da man følger traditionen: Hver betaler for sig og sit.

Et sidste »Protokollat«

De tilgængelige protokoller fortæller trods lapidarstilen mangt og meget, sely om det meste står mellem linierne.

Et gennemgående træk er, at man har fastholdt at virke i det stille og har derved, som socialinspektøren skrev det »sendt solstråler ind i mange hjem«.

Velgørenheds Sparekassens Sparebøsse

Samfundet ændrer sig en smule nu og da

Når et selskab har virket i lang tid, og 150 år er lang tid, så må der være en dybereliggende årsag hertil. Her kan man finde den i det idegrundlag, vedtægternes fornemste paragraf bygger på, »at beskytte og skærme de svage, de nødlidende og at støtte og derigennem opmuntre: bringe solskin ind i mange hjem«.

Et samfund ændrer sig hen ad vejen lidt efter lidt og Velgørenhedsselskabet skiftende bestyrelser har haft fingeren på pulsen og har nyvurderet vedtægterne gang på gang. Filet lidt her, tilpasset lidt der, små ændringer, store ændringer, 12 gange ialt har man sat vedtægterne under lup. Det er der ikke mange lignende foreninger, der gør selskabet efter. Her ligger også en del af forklaringen på den livskraft, der forsat præger selskabet.

Vedtægternes fornemste paragraf

Formålsparagraffen, den fornemste paragraf, er af afgørende betydning for selskabet og det er i ændringerne af denne de sociale forholds forbedring på landets vej mod velfærdsstaten afspejler sig.

1841 formålsparagraffen lød således:

».. at indsamle ved månedlige bidrag af selskabets medlemmer en kapital, hvis anvendelse dels som lån, dels som understøttelse, udgår i selskabets navn til et veldædigt øjemed i Slagelse by«.

I 1945 udgaven af vedtægterne er »veldædigt øjemed« forsvundet, idet den indsamlede kapital nu anvendes dels som lån og dels »som understøttelse for borgere i Slagelse«.

Næste væsentlige ændring kommer et par år efter i 1947 for nu lyder formålsparagraffen således:

»Selskabet har til formål ved årlige bidrag fra medlemmerne at indsamle kapital, der i velgørende øjemed anvendes til værdigt trængende i Slagelse by«.

Og man vil se at nu er lånevirkomheden ophørt og man er fra månedlige opkrævninger gået over til et årligt kontingent.

Desuden har paragraffen fået et stykke 2, hvori det hedder.

»Selskabets formue, der er opdelt dels i et gavefond, dels i et legatfond, administreres af bestyrelsen«.

Hertil skal føjes, at man på et tidligere tidspunkt har etableret en daglig ledelse, et forretningsudvalg bestående af formand, næstformand, kasserer og sekretær. Det var en følge af lånevirkomhedens bortfald og dermed en reduktion i bestyrelsesmødernes antal og man er nu nede på tre om året, hhv. marts, september og december.

Det reducerede antal møder, skaber således behov for at man kan gribe ind i mellemperioderne, og det bliver da forretningsudvalgets opgave. Dette er blevet yderligere aktuelt efter at ejendomsadministrationen er lagt ind under selskabet.

Da man endnu havde lånevirkomhed

Helt naturligt indeholdt datidens vedtægter helt klare og snævre regler for under hvilke betingelser, der kunne opnås rentefrie lån. Den første betingelse var, at låntager havde været medlem af selskabet i 3 måneder, senere blev det udvidet til et halvt år. Videre at med

lemsskabet blev bevaret mindst et år og i hvertfald indtil lånet var tilbagebetalt. Lånene havde alle en løbetid på 2 år.

Desuden skulle der stilles kaution, så man kunne ikke få lån på »det glatte ansigt«. Dertil kom at der var en række regler i forbindelse med misligholdelse af kontrakten.

Andetsteds er det angivet, at der var tale om en særdeles benyttet og omfattende virksomhed.

Et par andre ting fra vedtægterne

Vedtægterne indeholdt foruden de almindelige foreningsparagraffer også fordelingsnøglen mellem låne- og gavefonden, ligesom det var angivet hvor stor en del af den opsamlede og indsamlede kapital, der skulle tilføres understøttelsesfonden.

I de nuværende vedtægter er det klart angivet, hvor stor legatfonden til alle tider skal være.

Bestyrelsesvalget er blevet ændret ned gennem tiden. I den første bestyrelse syntes der kun at have været 6-7 medlemmer, men til gengæld havde man de første år et repræsentantskab på 12 personer. Det er siden, vi ved ikke hvornår bortfaldet.

Det er heller ikke helt klart, hvornår man har valgt 16 til bestyrelsen, men formodningen går på at man har haft gjort det 140 år.

I starten havde man en valgperiode på 4 år og da man kom op på 16 medlemmer arrangerede man det således at 4 medlemmer efter tur var på valg hvert år. Senere fjernede man åremålsreglen, idet bestyrelsen er selvsupplerende.

Så længe man havde lånevirkomhed holdt bestyrelsen månedlige møder og det har derfor været ret belastende at være i bestyrelsen, idet der var mange henvendelser og ansøgninger som skulle vurderes. Møderne har sikkert været lange.

Med lånevirkomhedens bortfald forenkles bestyrelsesarbejdet og i et par etapper reduceres mødetallet til det nuværende, suppleret med to til fire forretningsudvalgsmøder om året.

Formålsparagraffen endnu en gang

Denne paragraf er sidst ændret i 1986 og indeholder en formulering, der kan tolkes som en udvidelse af formålsområdet, idet det lille ord *kan* er indføjet på et vigtigt sted i teksten.

Vedtægterne som de foreligger nu følger aftrykt og man vil heraf også kunne se, at der nu foreligger en dagsorden for den ordinære generalforsamling, noget intet af de kendte protokol-lanter nogensinde omtaler.

Endelig skal det nævnes, at ordet Slagelse omfatter ikke alene den gamle bykommune men hele den nye storkommune. Heri ligger også en udvidelse.

Et vigtigt punkt

Med disse linier har det været hensigten at tydeliggøre, at de skiftende bestyrelser har haft fremsyn nok til hele tiden at lade vedtægterne være på højde med udviklingen i det samfund selskabet skulle fungere i.

Det er et godt eksempel til efterfølgelse for mange foreninger og sammenslutninger.

Selskabets vedtægter

A. Selskabets formål

1. Slagelse Velgørenhedsselskab, stiftet 28. maj 1841, har til formål ved årlige bidrag fra selskabets medlemmer, ekstraordinære gaver, legater o.a., at indsamle midler, der i velgørende øjemed kan anvendes som understøttelse til værdigt trængende borgere i Slagelse.

2. Selskabets indtægter og formue opdeles i et gavefond og i et legatfond, der administreres af bestyrelsen.

B. Gavefondet

Medlemskontingent fastsættes af generalforsamlingen og indgår i gavefondet.

Gavefondet afholder administrationsomkostningerne, og kapital og indtægter kan herefter anvendes efter bestyrelsens beslutning, i overensstemmelse med selskabets formål.

C. Legatfondet

Legatfondets grundformue udgjorde den 26. september 1947 kr. 102.500,00 i obligationer, og den må ikke formindskes. Ved udtrækning af obligationerne skal eventuel gevinst anvendes til opkøb til grundformuen, dog kan midlerne for en kortere tid anbringes i banken. Selskabets obligationer skal noteres på navn. Uanset den pålydende rente af obligationer skal kapitalens rette anbringelse anses for opfyldt, når beløbet for udtrukne obligationer i videst muligt omfang anvendes til genkøb til den til enhver tid officielle kurs.

D. Legatfondets renteindtægter

Legatfondets renteindtægter anvendes til legater, der efter bestyrelsens skøn bortgives til værdigt trængende i Slagelse, og ikke i portioner under 100 kroner.

E. Bestyrelsen

Bestyrelsen består af 16 medlemmer, der hvert år vælger formand, næstformand, kasserer og sekretær. Bestyrelsen supplerer sig selv. Bestyrelsesmøder afholdes i månederne september, december og marts, eller så ofte formanden eller halvdelen af bestyrelsen ønsker det. Formanden eller hans stedfortræder leder møderne og forelægger de sager, der skal behandles.

Over forhandlingernes resultat føres protokol, der underskrives af samtlige tilstedeværende bestyrelsesmedlemmer. Imellem møderne foretages den daglige administration af et forretningsudvalg, bestående af formand, næstformand, kasserer og sekretær. Disse medlemmer skal også være befuldmægtigede til at kvittere for selskabet, herunder de noterede obligationer.

F. Regnskabsår

Selskabets regnskabsår er pr. 28. maj.

G. Generalforsamlinger

Ordinær generalforsamling afholdes hvert år i september måned med følgende dagsorden:

1. Valg af dirigent.
2. Formanden aflægger beretning.
3. Kassereren fremlægger det reviderede regnskab.
4. Fastsættelse af kontingent.
5. Valg af formand, næstformand, kasserer og sekretær.
6. Valg af revisor.
7. Behandling af indkomne forslag.
8. Eventuelt.

Regnskabet skal være revideret af en statsautoriseret revisor. Forslag til bestyrelsens overvejelse skal være indgivet skriftligt til formanden senest 8 dage før et ordinært møde. Forslag til lovændringer til forelæggelse på den årlige generalforsamling senest 15. august.

Generalforsamlingen indkaldes ved brev med dagsorden til bestyrelsesmedlemmerne samt ved annonce i Sjællands Tidende med mindst 10 dages varsel.

Lovændringer kan kun finde sted, når mindst 3/4 af de fremmødte stemmer for.

H. Selskabets opløsning

Såfremt selskabet opløses, skal selskabets formue aldrig kunne fordres delt mellem selskabets medlemmer, men afgives i sin fulde størrelse til et legatfond. Bestyrelsen bestemmer da, hvorledes og af hvem dette legatfond skal bestyres.

Slagelse Velgørenhedsselskab er stiftet den 28. maj 1841, og vedtægterne er vedtagne den 19. juli samme år.

Ændringer er foretaget på generalforsamlingen 28. maj 1848. 28. maj 1852. 28. maj 1857. 7. juli 1862. 28. maj 1868. 24. september 1886. 17. oktober 1906. 29. oktober 1913. 21. oktober 1914. 18. oktober 1932. 26. september 1947, og nu den 15. september 1986.

Harry Andreasen

Lars Brincker

Tage Corfitsen

Knud Erslev

Ole Chr. Ivertsen

Henning Jensen

Helge Keinicke

Carl Nielsen

Oluf Nielsen

Søren Bang Nielsen

Villy Nielsen

Gerhard Nyegård

Erik V. Olsen

H. J. Brandt Petersen

J. Bahne Sørensen

Verner Sørensen

Velgørenhedsselskabets legater og legatstiftere

P. & V. Grønnings legat af 13.6. 1882

Peter Grønning var sadelmager og skindhandler, og han satte sin søster ind som universalarving, idet han i gavebrevet pålagde hende ved sin bortgang at stifte et legat.

Wilhelmine Grønnings legat af 4.8. 1933

I henhold til broderens bestemmelse oprettede hun ved sin død et legat på kr. 4000,-.

Vilhelm Langes legat af 22.10. 1920

Vilhelm Lange nedsatte sig i 1873 som tobaksspindler og med en startkapital på 8 Rigsdaler lejede han et baghus hos Urmager Nørlund på Nytorv, og hos samme også en lille lejlighed. Han havde held med sig og kunne i 1880 købe Roy's cigarfabrik, der lå der hvor den senere store moderne fabriksbygning ligger endnu den dag i dag i Langes Gård. Da fabrikationen var på sit højeste beskæftigede firmaet henved 300 medarbejdere.

P. Madsen og Hustrus legat af 17.1. 1927

Peter Madsen var købmand af den gamle skole, og hans Slotsgadeforretning var et sted, hvor landboerne i stort tal holdt ind. Han solgte den til P. Kargaard Thomsen, der senere gik sammen med Peter Axelsen, hvis forretning Aage Erslev købte, og hvor han holdt landbotraditionerne i hævd.

Peter Madsens eneste datter Olga blev gift med direktør T. Thorgils, Slagelse Jernstøberi »Alliance«.

Chr. Stahl og Hustrus legat af 26.6. 1952

Chr. Stahl var skræddermester og havde forretning på Gl. Torv. Han optog nogle år efter starten Ejnar Nylander som kompagnon, og mange husker sikkert firmanavnet Stahl & Nylander.

Aage & Edith Erslevs legat af 13.9. 1945

Aage Erslev er nævnt andersteds og derfor skal det her blot nævnes, at legatsummen kr. 10.000 på det tidspunkt var en ganske betragtelig sum.

Chr. Larsen og Hustrus legat af 26.9. 1953

Tømrermester Chr. Larsen var en af byens store håndværksmestre med mange mand i arbejde, og mange store entrepriser, men trods dette fik han tid til de lidt mere specielle opgaver, som f.eks. at flytte Smedegades Acissebod ud i Lystanlægget, hvor den den dag i dag står og pynter. En lille bindingsværkidyl. Legatsummen her var også stor, ialt 88.547,98 kr. og altså fra en tid hvor selv ørene talte med til fuld værdi.

Olga Thorgils legat af 15.12. 1967

Købmand Peter Madsens datter Olga Thorgils testamenterede halvdelen af

»Nyhus« til Velgørenhedsselskabet og legatsummen var den hidtil største i selskabets historie, ialt 470.505,17.

Nogle få er ophævet

Af de nævnte er P. Madsen og Hustrus legat og Chr. Stahl og Hustrus legat efter tilladelse fra hhv. Social- og Justitsministeriet blevet ophævet og legatbeholdningerne er indgået i den almindelige gavefond.

Opbevaringen

Legatbeholdningerne er hovedsageligt anbragt i obligationer, bortset fra Olga Thorgils legat, hvor indtægterne kommer fra »Nyhus«.

I. Ø. Andresens legat for Slagelse og Nakskov

Udover de nævnte, der administreres af selskabet er der grund til at nævne I. Ø. Andresens legat, idet der herfra årligt tilgår Velgørenhedsselskabet ikke ubetydelige midler.

I. Ø. Andresen var født i Nakskov og blev hentet hertil af købmand C. F. Grønvold og ansat hos Grønvold & Schou. Dette firma overtog han efter at den ene af stifterne, købmand H. J. Schou havde trukket sig ud og købmand C. F. Grønvold var afgået ved døden.

I. Ø. Andresen var ungkarl og oprettede legatet bl.a. til støtte for »Familier og enlige, der har kendt bedre kår«, og det er netop denne passus i fundatsen, der er årsag til at der tilgår Velgørenhedsselskabet legatportioner.

Nyhus.

En navneliste der fortæller mer end mange ord

Sig mig hvem Du omgås, så skal Jeg sige Dig hvem Du er. Det ordsprog kender alle sikkert. I det følgende er der gjort et forsøg på så vidt det er gør ligt at finde frem til hvilke personer, der har været med i bestyrelsesarbejdet.

De første år er det ret usikkert på grund af de manglende skriftlige kilder, men en del navne kender man da.

Bag enkelte i listen er der sat årstal. Det indikerer, at der er tale om bestyrelsesformænd.

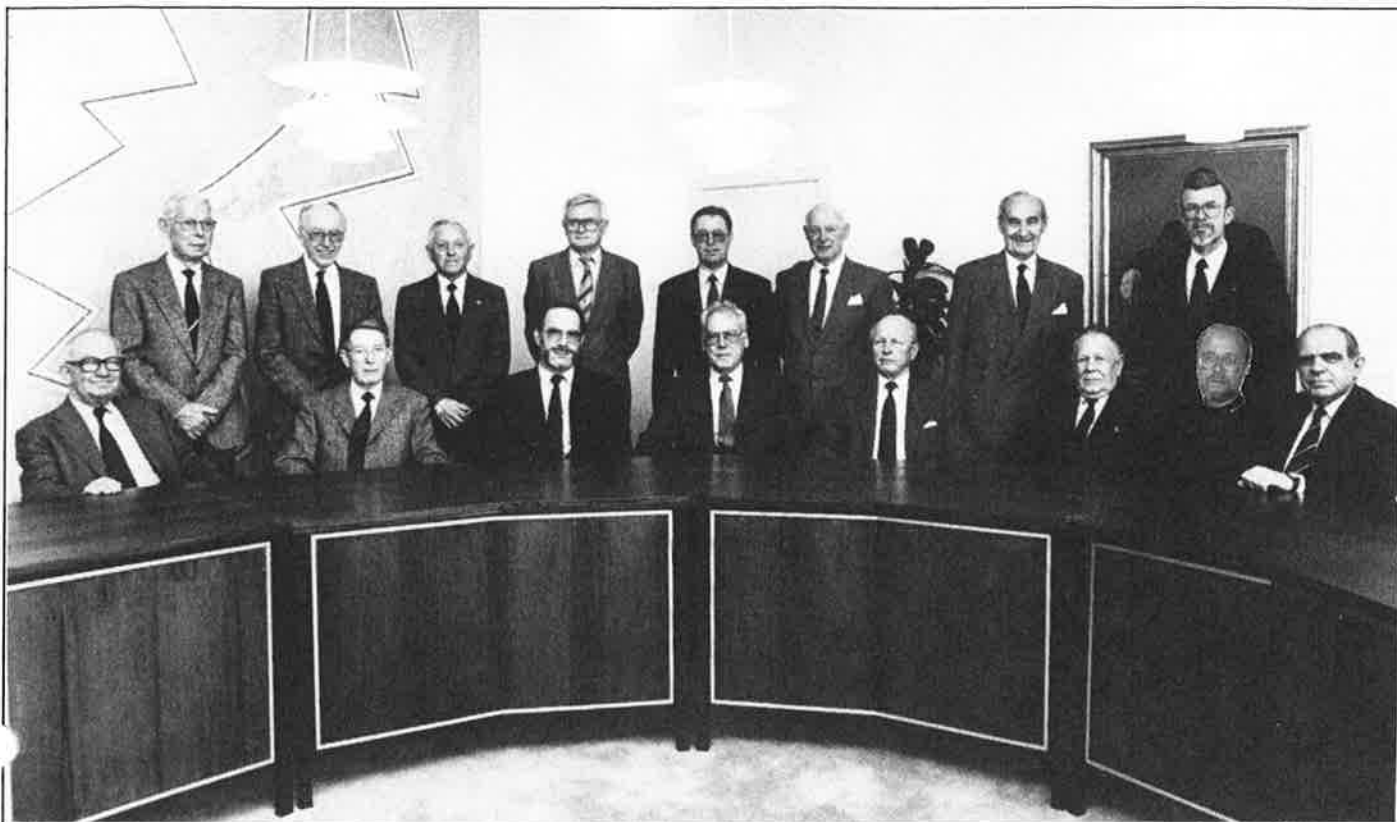
Provst G.G. Salicath	1841 - 1847
Pastor C.H.B. Benzon	1847 - 1853
Købmand I.C. Bech	1853 - 1857
Urmager Holst	1857 - 1862
Købmand C.F. Grønvold	1862 - 1885
Købmand Albert Jensen	1885 - 1892
Kgl. Agent H.H. Schou	
Farver Hoffmann	
Pastor T. Leuning	
Væver Sørensen	
Guldsmedemester Rasmussen	
Bogtrykker P. Magnus	
Skomagemester Corfitzen	
Apoteker Foersom	
Isenkræmmer V. Bentzen	
Sølvvarefabrikant Christensen	
Fabrikant Vilhelm Lange	
Fabrikant Siegfried Lange	
Købmand N. Lund	
Købmand H. Lund	
Frederik Damm	
J. Nielsen	
Malermester Peter Nielsen	1892 - 1912
Fabrikant P. Jørgensen	
Boghandler Rudolf Madsen	
Urmager Nørlund	
Skindhandler P. Grønning	
Købmand Peter Madsen	
Købmand Sophus Pedersen	
Pastor O. Glarbo	
A.B. Jørgensen	
Carl Olsen	
L. Frandsen	
Murermester Chr. Jensen	
Bagermester Otto Høyer	
V. Hertel	
Farver P. Fabricius	

Pastor M. Brøndsted	
Snedker Ludvig Christensen	
Købmand Ulrik Mathiessen	
Fabrikant C.G. Kierulff	
P. Salomon	
Kobbersmed J. M. Ravn	
Købmand Chr. Stahl	
Garvermester H. Hachenberger	1912 - 1931
Direktør Otto Rønnow	
Bagermester Nicolai Hansen	
Landsretssagfører P. Chr. Petersen	
Bagermester Johannes Høyer	1931 - 1942
Bankdirektør Anders Møller	
Snedkermester P. Andersen	
Købmand Hans Hansen	
Direktør Peter Axelsen	
Købmand William Rasmussen	
Købmand Chr. Lundberg	
Socialinspektør F.V. Martensen	1942 - 1947
Købmand Aage Erslev	1947 - 1965
Guldsmed Jens Albrechtsen	
Kreatureksportør Frederik Wilhelmsen	
Forretningsfører P.J. Pedersen	
Revisor Poul Barlund	
Tømremester Chr. Larsen	
Kaffehandler Chr. Poulsen	
Redaktionssekretær N. Chr. Nyberg	
Garver Ivan Hachenberger	
Malermester H.O. Tengberg	
Hotelejer Jens Udsen	
Købmand Richard Winther	
Slagtermester Wilhelm Hansen	
Installatør Herbst Jensen	
Direktør Hans Kargaard Thomsen	
Grosserer M. Hansen Pihl	
Landsretssagfører Kaj Christensen	
Tømremester P.A. Keinicke	

Kaffegrosserer Hans Poulsen
 Købmand Louis Poulsen
 Murermester H.A. Ehlers
 Boghandler Friis Heintzelmann
 Læge Sven Maar
 Hotelejer Sture Christiansen
 Direktør Poul G. Bøving
 Assurandør Carl Nielsen
 Malermester Knud Tengberg
 Læge K.E. Christensen 1966 - 1982
 Landsretssagfører Adolf Larsen
 Redaktionssekretær Niel Chr. Albrechtsen
 Revisor Knud Jensen
 Købmand Søren Bang 1982 -
 Direktør Knud Erslev
 Sognepræst Vagn Bjergved
 Direktør Vagn Carlslund

Tømrermester Helge Keinicke
 Landsretssagfører Henning Jensen
 Ekspeditionssekretær Gerhard Nyegaard
 Købmand Verner Sørensen
 Murermester Willy Nielsen
 Blikkenslagermester Harry Andreasen
 Provst Ole Chr. Ivertsen
 Direktør Juhl Andersen
 Guldsmed Søren Albrechtsen
 Købmand Hans Jørgen Brandt Petersen
 Hans Barsøe
 Læge Lars Brincker
 Isenkræmmer J. Bahne Sørensen
 Arkitekt Tage Corfitzen
 Ingeniør Erik B. Keinicke
 Eksportchef Per Elboth
 Direktør Erik Olsen

Den nuværende bestyrelse er fotograferet i Byrådssalen på Slagelse Rådhus. Selskabet blev stiftet på et møde i Rådstuen, Byens Rådhus på Gl. Torv. Derfor dette.

Bagerste række fra venstre

Direktør Erik Olsen, Lrs. Henning Jensen, Murermeister Willy Nielsen, Isenkræmmer J. Bahne Sørensen, Eksportchef Per Elboth, Blikkenslagermester Harry Andreasen, Købmand Verner Sørensen, Ingeniør Erik B. Keinicke.

Siddende fra venstre: Direktør Knud Erslev, Arkitekt Tage Corfitzen, Provst Ole Chr. Ivertsen, Direktør Oluf Nielsen, Købmand Søren Bang, Eksp.sekr. G. Nyegaard, Læge Lars Brincker og Købmand H.J. Brandt Petersen.

Efterskrift

Med udsendelse af dette jubilæumsskrift er et gammelt ønske fra bestyrelsens side gået i opfyldelse. Udsendelsen tjener i dag et dobbelt formål, dels af markere et sjældent jubilæum, og desuden at foretage et historisk tilbageblik på en institution, som har virket uden afbrydelse i 150 år. Takket være et kæmpearbejde, og en entusiastisk

indstilling til opgaven, er det lykkedes vor turistforenings-formand Eigil Rasmussen at samle og knytte de mange, tynde tråde til et stort, smukt historisk mønster. Det var på høje-tid, kilderne er ved at tørre ud. Slagelse Velgørenheds Selskabs protokoller indtil 1932 er forsvundet, og selskabet har i forhold til offentlighed og presse al-

tid tilstræbt en lav profil - derfor, er foreliggende resultat imponerende. Det store arbejde er resulteret i et meget værdifuldt værk, men det er også blevet fyldigere og større end forventet, og en udgivelse i dette format ville ikke have været mulig uden en velvilig og stor økonomisk støtte fra fa. Grønvold og Schou A/S, og fra vor bi-

dragyder gennem de sidste 50 år, I. Ø. Andresens Legat for Nakskov og Slagelse. Slagelse Velgørenheds Selskab siger tak for al hjælp og støtte til denne udgivelse.

*Søren Bang
p.t. formand*

P.S.! Vort selskab har et stort ønske til jubilæumsdagen - nye medlemmer - meget gerne 57 som i året 1944. - Sig det til venner og venners venner - *kontingent 50 kroner pr. år* - indmeldelse til et bestyrelsesmedlem eller til vort kontor, tlf. 53 52 33 20. Nye medlemmer tilkommer også et jubilæumsskrift.